

HET BERICHT VAN JACOB VAN MAERLANT OVER DE ZEESLAG BIJ SALAMIS (480 v. Chr.)

DOOR

Lic. Alb. DEMAN
lid der Maatschappij

I. *Maerlants tekst*¹

Cerces vant ydel die stede,
Die hi al verbernen dede.
Daer naer begondi in corten tiden
Up Grieken met scepen striden ;
Selve hi upten oevere zat,
Om te beschouwene wale dat.
Nu was hem te hulpen coemen
Eene vrouw, horen wi noemen
Archimesia, ende was coninginne
Van Alitharna, alsict kinne, 30
Die utermaten scone vacht
Int voerhere met groter cracht,
So dat langhe in twifele stoet,
Welc here keeren soude den voet.
Maer vele bedwongen Grieken waren
Ghemeene in Darius scaren,
Die maecten die eerste vlucht :
Dus quam den Persienen vrucht,
Ende verloren een groot here. 40
Dandere, die bleven ter were,
Beval Cerces ende liet
Enen, die Mardonius hiet,
Omme te houdene tsiere hant,
Hi wilde selve rumen tlant ;
Want hi hadde gedaen maken
Eene brugge, in waerre saken,
Tusscen Abides ende Griekenlant :
Dats daer omtrent, alsict vant,
Dat nu heet Sente Joris aerm.
Daerwaert voer hi gram ende waerm ; 50
Maer die stroem vander zee

(1) *Spiegel Historiae*, Eerste Partie, III. Boek, XXI, vv. 21-56, uitgegeven door M. VRIES en E. VERWIJS, I. Deel, Leiden, 1863.

Hadde die brugge tebroken ontwee.
 Alse hi des wart wel geware,
 Was hi vro dat hi van vare
 In eens visscers scepelkijn cleene
 Ontfloe met lettel volx ghemeene.

II. Een detail dat onafhankelijk is van de bekende bronnen van Maerlant : Sente Joris aerm

De vermelding van Sente Joris aerm in vers 49 komt in Maerlants bericht over de Thermopylenslag opnieuw voor :

Jeghen aldus groot een here
 Quam Leonidas ter were,
 Coninc van Spaerten, *uptie zee*,
 Int ende van Termofilee,
 Dats die passage, diemen weet,
Diemen Sente Joris aerm heet.
 Daer dat here moeste liden,
 Met IIII M *man* up hem striden.²

Men lette er wel op dat Maerlant onderstelt dat de slag bij de Thermopylen tevens te land en ter zee plaatsvond. Deze voorstelling schijnt gerechtvaardigd daar de slag in de Thermopylen en de zeeslag bij Artemision een parallele afloop hadden : zij geschiedden op dezelfde dagen³ ; het spartaans leger van Leonidas en de Griekse vloot van Eurybiades en Themistokles beschikten over een treffend systeem van « televerbindingen » en door het vallen van de Thermopylen werden de Grieken op zee tot de afvaart gedwongen⁴.

Sente Joris aerm is, in beide berichten, een bijvoegsel van Maerlant dat noch in zijn latijns model, het *Speculum Historiale* van Vincentius Bellovacensis, noch in de antieke bronnen van het *Speculum* (Justinus en Orosius) te vinden is.

III. Lokalisatie van : Sente Joris aerm

Maerlant bericht dus dat twee gebeurtenissen in de krijgstoct van Xerxes — de slag in de Thermopylen en de vlucht van Xer-

(2) *Spiegel Historiae*, I, 3, 20, vv. 11-18. *man* is een verbetering van de uitgevers volgens de tekst van Vincentius. De handschriften van Maerlant vertonen de lezing : *scepe*, in overeenstemming met de opvatting van de dichter nopens de slag in de Thermopylen ; de verbetering is overbodig.

(3) *Herodotos*, VIII, 15.

(4) *Herodotos*, VIII, 21.

xes in een vissersboot na de zeeslag bij Salamis — zich in *Sente Joris aerm* afspeelden.

Deze plaats, waarheen de feiten door Maerlant (of door zijn onbekende bron) overgebracht werden, zou de Hellespont, de Thermopylen of Salamis kunnen zijn.

Zou het de Hellespont zijn? In de middeleeuwse teksten duidt *Sente Joris aerm* de Hellespont aan⁵, en Maerlant zelf kent deze betekenis⁶. Doch past deze benaming — toponymisch — noch bij de Thermopylen, noch bij Artemision, en evenmin wordt de verwarring, die de slagen in de Thermopylen en bij Artemision in de Hellespont situeert, op historisch gebied verklaard.

Of de Thermospylenbergpas? Deze onderstelling dient om gelijke redenen verworpen.

Sente Joris aerm moet dus bij Salamis liggen.

IV. Verklaring van het overbrengen naar Salamis van de slag in de Thermopylen en van de brug over de Hellespont

A. Maerlant (of zijn bron) heeft de verdedigingslinie op de 39° parallel (Thermopylen-Artemision) met die op de 38° (Salamis - landengte van Korinthe) verward. De bewegingen van legers en vloten voor de zeeslag bij Salamis werden inderdaad door dezelfde strategische vereisten bepaald als die welke de slag in de Euriposzeestraat gekenmerkt hadden. Dezelfde verwarring wordt ook bij Victor Hugo aangetroffen⁷.

B. Anderzijds heeft Maerlant (of zijn bron) de Hellespont met Salamis verward: hij heeft, in verband met Salamis, een Sint-Joriskanaal gevonden, en dit Sint-Joriskanaal heeft hij dan met de Hellespont gelijkgesteld. Deze verwarring werd door twee redenen bevorderd: a. men verwarde de twee befaamde bruggen, waarvan er in verband met Xerxes' krijgstoct sprake is: de ene van Abydos naar Sestos over de Hellespont, de andere van Attica naar Salamis; b. volgens het ontwerp dat Ktesias, Grieks geschiedschrijver uit de 5° eeuw v. Chr. beschrijft⁸, moest deze laatste brug aan de nauwste engte van de Herakleionstraat gebouwd worden, en dus wel in het Sint-Joriskanaal. De bruggen

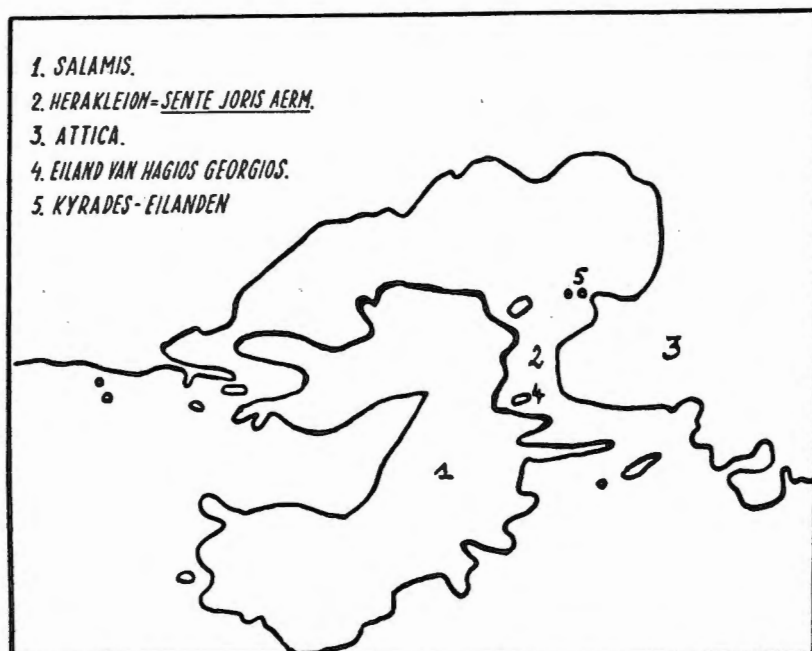
(5) E. VERWIJS - J. VERDAM, *Middelnederlandsch Woordenboek*, I, 's-Gravenhage, 1885, blz. 458 en 1413.

(6) v. 47: Tusscen *Abides* ende Griekenlant.

(7) « *Le détroit de l'Euripe* » in de « *Légende des Siècles* ».

(8) Ktesias, Persika, 26:

Ἄλλο δὲ Ἐρέξης, αὐτόθεν ἔλθὼν ἐπὶ στενότατον Ἀττικῆς (Ἡράκλειον καλεῖται) ἔχωννυε χῶμα ἐπὶ Σαλαμίνα περὶ ἐπ' αὐτὴν διαβῆναι διανοούμενος

werden allebei in het Sint-Joriskanaal bij Salamis gesitueerd, en het werd als een feit aangenomen (of ook uit een oudere overlevering geput) dat Xerxes, over de Salamisbrug, op Salamis of op een naburig eiland vaste voet kreeg en later, na zijn nederlaag, over de zeestraat naar Attica vluchten moest.

Deze uitleg wordt gerechtvaardigd door de oude overlevering volgens dewelke de vlucht van Xerxes in een vissersschuit onmiddellijk na de slag bij Salamis plaatsvond:

« Beyond the Streight, towards Eleusis, are two other little Rocks, or Islands close together; the one called Megala Kira, and the other Micra Kira: On one of these it was, called antiently also Kera, that Xerxes built a Silver Throne, to sit and see the Battle fought between his and the Grecian Fleet; the Issue thereof was, That the Greeks handled his great and numerous Navy so, that in the end he hardly escaped himself in a small Boat. »⁹

(9) G. WHEELER, *A Journey into Greece in company of Dr. Spon of Lyons*, London, 1682, blz. 422.

V. *Besluiten*

A. Wij vinden hier bij Maerlant de naklank van een zeer oude traditie die met de tekst van Ktesias overeenstemt wat het feit betreft dat Xerxes op Salamis poogte te landen door het bouwen van een brug over het Sint-Joriskanaal; deze overlevering bevatte het element *Hagios Georgios* (of *Sanctus Georgius* of Sente Joris) dat met het bij Ktesias vermelde *Herakleion* homoloog is.

B. Maerlant getuigt ervan dat de huidige naam van het kanaal en van het eiland Hagios Georgios ten laatste in de XIIIe eeuw ontstond¹⁰.

(10) Misschien werd de kultus van de heidense held Herakles aan zijn evenbeeld, de kristelijke held Heilige Georgius overgedragen !